

Az EÖGYKE szervezésében 2005. májusában 28 fős képviselői küldöttség utazott **Örményországba** és vette fel hivatalosan a kapcsolatot az óhaza kulturális vezetésével, s mutatta be az óhazától többszáz évvel ezelőtt elszakadt hazai örménység múltját, az örmény gyökerek iránti ragaszkodását, bemutatkozó kulturális műsor és kiállítások keretében.

Az Egyesület a **Vatikáni Könyvtárból** megrendelt 3 db erdélyi örmény kódexről készítettetett másolatot, majd bekötve a Matenadaran kódexgyűjtemény és az Országos Széchényi Könyvtár számára adományozta.

Az EÖGYKE megalakulása óta kb. 60 **kiállítást szervezett** és rendezett az őshazáról, az örménység genocídiumáról, az örmény diaszpórákról, híres családokról, híres személyekről, gasztronómiáról, az örmény kódexművészet remekeiről és az örmény kultúra különböző ágainak bemutatásáról.

Az Egyesület megalakulása óta segíti és támogatja a fiatal kutatókat, armenológusokat úgy szakmailag, mint anyagilag. Célja a múlt és jelen örménysége kultúrája, hagyományai átörökítése a jövő nemzedékei számára. Számtalan szakdolgozat született ebben a témában az Egyesület segítségével.

1999. évben megalapította a **Szongott Kristóf díjat**, amelyet évente oszt ki azoknak, akik az örmény kultúra és hagyományok ápolása terén kimagasló érdemeket szereztek.

Az ország egyetlen Örmény Katolikus Lelkészségét az EÖGYKE évek óta anyagilag támogatja, a múzeum és könyvtár közgyűjteményi leltározását, a gondnokság létrehozatalát tevékenyen előmozdította.

* * *

Ozsváth Judit

Jelenben szólaló múlt

Nagy elődök nyomában Szakács Endre szórványlelkésszel

(4. befejező rész)

Kallós Mariska néni görbebotjára támaszkodva jön elénk a kapuba. Már hangjáról megismeri a papot, s bár betegségeiről kezd panaszkodni, láthatóan örül a vendégeknek. Férje 1988-ban halt meg, s mivel gyermekük nem volt, azóta egyedül él a portán. Arcára komor barázdákat rajzolt a közel száz esztendő, de tekintetének csillogása gyermeki ártatlanságot sugall. Régi időkbe vezető kérdéseinkre készségesen, és minden túlzás nélkül igyekszik válaszolni.

- Igen, emlékszem a grófra és a feleségére is, aki katolikus volt, és rendszeresen járt a templomba, hintó hozta a kastélytól. Mindig elegáns volt. Úgy mondták: a gróf apja nem szerette a menyét, tiltakozott is a házasság ellen, de nem tudta megakadályozni. Leányuk egyszerűen, ékszerek nélkül öltözködött, nagyon tisztelt mindenkit, meghajolt az emberek előtt. Sokszor kutyával, lóháton járt.

- Milyen volt akkor a kastély?

- Bent soha nem jártam, ami kívülről látszott, az nagyon szép volt. De úgy emlékszem, a grófék keveset laktak itt, inkább Kolozsváron meg Pesten éltek. Én a Nagyberék nevű kastélykert melletti kis sikátorban születtem, a híd mellett. Gyermekként sokat játszottam azon a környéken. Emlékszem, egyszer elkapott a gróf, hogy vackort szedtem az egyik fájukról. Szigorúan rám kiáltott, de nem bántott. Szép, ügyes ember volt Miklós gróf, ő is gyakran járt kutyával. A nagy gazdaságukra is emlékszem, sok szép fehér fejű marhájuk volt.

A katolikus templom építését is főképpen a gróf támogatta, bár ő református volt. Azt mondják, a feleségének építtette. Korábban a kastélyban volt egy kis kápolna, abban tartották a vasárnapi szentmiséket, gyermekkoromban oda jártunk. Ott harangláb is volt.

- Az emberek szerették Bánffy Miklós grófot?

- Úgy emlékszem, hogy szerették. Állítólag jószívű volt, felébe-harmadába adta ki a földeket, és soha nem csapta be a megmunkálókat. Minden, háborúban járt férfinak 14 ár földet ajándékozott. Rendes ember hírében állt. Sokan dolgoztak a gazdaságukban.

- A falu rendezett volt abban az időben?

- Hát hogyne! Szép porták voltak mindenütt. A központban hosszasan akácos húzódott, aztán a Nagyberék, nagyon szép volt *Bonchida*...

Több mint hatvan évet kell visszakeresnie Mariska néninek emlékezetében, és ez látható módon nehezebbre esik. Túlozni nem akar, inkább szerényen bevallja, ha valamire nem emlékszik. Tőle elbúcsúzva a kastély felé indulunk.

A hatalmas épületegyüttes maradványai között könnyebb a *Versailles*-t idéző állapotokra, mint az érzéketlen lelkek romboló tetteire gondolni. A bonchidai *Bánffy* grófok egykori paradicsomának romjait látva talán minden ide érkezőt a csodálat és fájdalom érzése keríti hatalmába. Fáj, aminek fájnia kell, még akkor is, ha a rombolók helyett ma már restaurátorokat találunk az öreg falak között. A felújítás ugyanis nagyon költséges, - ennél fogva - lassú folyamat. A patkó alakú udvaron *Puskás Attila* fiatal gyergyóremetei kőfaragó jön elénk, *Szakács Endre* plébánossal régi ismerősökként köszöntik egymást. Az istállókapu bejárata mellett felállított sátrak alatt több fiatal kisebb-nagyobb kődarabokat kopácsol, velük angol nyelven értekeznek a mester.

- Ők nem restaurátorok, hanem svéd egyetemisták, az internetről szereztek tudomást a kastélyban kezdődött restaurálásról. A munkálatot felvállaló cég (*Transylvania Trust*) párhuzamosan oktatást is szervez, erre jelentkeztek a svédok. Saját költségükön töltenek itt két hetet és a kőfaragás alapelveit tanulják az irányításom mellett - mondja *Puskás Attila*. - A kastély felújított délnyugati szárnyában kialakított manzárd-szobákban laknak. Az általuk végzett munka nem járul hozzá a kastély restaurálásához. Az említett cég minden nyáron háromszor kéthetes restaurátor-továbbképzőt is szervez, ezeken neves szakemberek oktatják az érdeklődőket.

De a képzés idején igazi restaurálás is folyik itt. Még angol szakember is dolgozik velünk, *Dave Gundry* londoni kőfaragó épp egy könyöklőt farag - mutat egy védőszemüvegben dolgozó fiatalemberre. Tizenkét-tagú csapat dolgozik itt kint, beleértve a felújított részben lévő kávézó és a konyha személyzetét. A restaurálást egy ács-, vakoló-, kőművesmester és jómagam vezetjük, a többi ember munkás. A kastélyhoz tartozó, de azon kívül eső malom restaurálása is benne van a tervben, annak ácsmunkáját egy skót és egy angol szakember fogja elkészíteni, természetesen az itteni munkások segítségével.

- Mikor kezdődtek el a felújítási munkálatok?

- 2001-ben kezdték el a restaurálást az angol királyi udvar támogatása mellett, de *Magyarországról*, az itteni kormánytól és egy *PHARE-programon* keresztül is érkeznek segítség. A főépület tetejének befedését már az első évben elvégezték, ezzel aztán ott meg is álltak, és a nyugati oldalon lévő konyhaépülettel, meg a délnyugati sarokbástyával folytatták. Az óratorony kivételével ezt 2003-ban teljesen be is fejezték, tavaly fedték be a keleti részt, ott most a belső munkálatokat végzik. A tetőszerkezet felépítésénél én is segítettem, mert nem volt elég szakember. Közben vettük észre, hogy a bástyánál két helyen is kezd kidőlni egy boltív, hamar újra kellett rakni, nagy szerencse, hogy itt voltam.

Második éve dolgozom kinn. Korábban, 2001-ben, *Jonathan Pretrone*, egy híres *walesi* kőfaragó dolgozott itt, ő sokat haladt előre a nyugati szárnyánál és a főbejáratnál. Tavaly december 15-ig voltam *Bonchidán*, az idén március elsején költöztem ki. Mivel cement nélküli restaurálás történik, a kőművesek télen is tudnak dolgozni. Elmondhatjuk, eddigi munkánkat megdicsérték a szponzorok.

- Visszaállítható-e a régi forma?

- Mindenből megpróbáljuk a legtöbbet megmenteni, de ha valami nagyon rossz állapotban van, le kell bontani, és újra kell építeni. Az eredeti dokumentáció szerint dolgozunk, de ezen sincs minden részletnek leírása. Egyik épületbe sem ajánlatos bemenni, mert ha egy boltívdarab megbomlik, dől minden. 2002-ben 80 centis falak dőltek össze a keleti szárnyban. A mostaniak teljesen újak. A főfalak jó állapotban vannak, bírják a tetőszerkezeteket, ilyen téren nincs veszély. A további romlást már a főépületben is megállítottuk.

Pap-kísérőmmel a patkó alakú udvar minden szegletét bejárjuk, több szögből vesszük szemügyre a másíthatatlan múltról némán tanúskodó öreg falakat. Nem beszélünk róla, de talán mindketten ugyanúgy gondoljuk, szomorkás hangulatú körutazásunk helyszínei is őket „bízták meg”, hogy hazautazásunk előtt nyugtatgassanak: ha majd elnémulnak az ajkak, ők akkor is szólanak.

A felvételeket a szerző készítette.

(Megjelent a Keresztény Szó 2005. augusztusi számában.)

* * *

Dávid Csaba

Dalauzi és vacsoracsillag